

Перажыткі буржуазнай ідэялёгії

Сыгнал да наступу на ідэялігічным фронце, дадзены яшчэ ў сінэжані мінулага году і паўтораны на ведамай сакавіковай сустрэчы ў Крамлі, прывёў да вялікага бую супраць інтэлігенцыі. Бой гэты вядзеца на ўсе тэртыоры Савецкага Саюзу і ўцягвае ўсё больш шырокія пласты насельніцтва. Пачаўшыся ад літаратуры і мастацтва, ён пераходзіць на ўсе і розныя праівы гэтак званых буржуазных перажыткаў ў галіне ідэялёгіі.

Цяперашнія партыйныя лёсунгі вельмі нагадваюць ведамы тээзі Сталіна аб тым, што ў часе руху Савецкага Саюзу да камунізму будзе абастрата цікавасць на пісьменніцтве, а гэта павінна пацягнуць за сабой узмацненне рэпрэсій і іншых гвалтоўных мерапрыемстваў.

Як ведама, гэты стаційскі тээзі быў асуцданы на ХХ і ХХІ з'езды КПСС. Тады падавалася шмат доказаў, што менавіта гэта памылковое палажэнне Сталіна прывяло да бяззаконнасці і вынішчэння сумленных, адданых партыі кадраў. У сувязі з тым, што пішаша цяпер на старонках «Правды», «Комсомольскай Правды» і «Літаратурнай Газеты» на часе прыгадаць, як абронтуўваў Сталін неабходнасць свайгі палітыкі і рэпрэсій. Вось, напрыклад, у дакладзе на 17-ым з'езде ВКП(б) у студзені 1934-га году Сталін гаварыў:

«Ці можна сказаць, што мы ўжо перададолі ўсе перажыткі капіталізму ў эканоміцы? Не, нельга, гэта сказаць. Тым больш нельга сказаць, што мы перададолі капіталізму ў съведамасці людзей. Усё яшчэ існуе капіталістычнае акуружэнне, якое імкненне ажыўляець і падтрымлівае перажыткі капіталізму ў эканоміцы і съведамасці людзей у СССР і супраць якога мы, бальшавікі, павінны ўвесь час трывама порах сувіх!»

Сталін казаў: «Нельга гаварыць, што змаганье скончынае і няма больш патрэбы ў палітыцы наступу сацыялізму. Бясклясавае грамадзтва ня можа прыйсці самаёкам. Яго трэба заваяваць і пабудаваць ціхам узмацнення органаў дыктатуры пралетарыяту, шляхам пашырэння клясавага змагання, шляхам ліквідацыі рэштак капіталістычнае класы, у баёх з ворагамі як унутранымі, так і вонкавымі!»

Ужо ў эпоху якоўшчыны гэта ўстаноўка Сталіна была даталізаваная ў мастарыялах пленуму ЦК ВКП(б), які адбываўся ў пачатку сакавіка 1937-га году, гэта значыць роўна 26 год да выступлення Хрущчова на сустрэчы з дзеячамі літаратуры і мастацтва. Тады на пленуме выступаў з асноўнымі дакладамі Жданаў, які ачоліў пазнейшы першы паславінны наступ на інтэлігенцыю. Даклад Жданава, абулікаваны ў «Правдзе» 11-га сакавіка 1937-га году надзвіва супадзе паводле стылю, і паводле асноўных думак з дакладам Хрущчова, абулікаваным у тэй-же «Правдзе» 10 сакавіка 1936-га году.

Паміж гэтымі двума дакументамі ляжыць звязы чвэрці стагодзінды, гэта значыць цэлае пакаленіе, але заданыі засталіся тэяж самыя. І вось тут мы падыходзім да дзённага і мала зразумелага аспекту цяперашняга партыйнага наступу на інтэлігенцыю. Калі Сталін і Жданаў дамагаліся «разъвяціць у порах апопніх рэштак паміраючых клясаў» з съведамасці людзей пе-

ражыткі буржуазнай ідэялёгіі, у краіне было яшчэ шмат людзей, якія памяталі дарэвалюцыйную эпоху, псыхалёгія якіх склалася яшчэ да рэвалюцыі. А як-жя стаіць справа ціпер?

Цяпер у гэтак званай катэгорыі бацькоў знаходзіцца тыя людзі, якіх рэвалюцыя засталася ў дзіцячыма бо юнацкім веку. Іхнам съведамасць сфармавалася ўжо пры савецкай уладзе, а пачалі яны сътворыцца дзейнісць пасля съмерці Леніна, у эпоху Сталіна. Дзеці-ж іхны, супраць якіх і накіраваны асноўныя вагонь, у шмат якіх выпадках навестаў памятуюць даваенай эпохі. Яны маглі пачуць, але так званым буржуазным грамадствам, ягонай псыхалёгіі і ідэялёгіі навеста не ад саўхата макі і бацькоў, а ад бабкі і дзеда.

Адкуль могуць у іх зьявіцца гэтыя перажыткі варожай савецкаму ладу ідэялёгіі?

Прадстаўнікі гэтага трэцяга пакаленія савецкіх людзей павінны быць зусім чыстымі, у камуністычным разуменьні гэтага слова. Гэта ісціна настолькі відавочная, што няма патрэбы яе даказаць. Але вось, выяўляеца, што як раз цяперашнія моладзіві асабліва съхільная да непажаданых партыі ўзялізінні, ці-то з боку рэлігіі і нацыяналізму, ці-то фармалізму ў жывапісе, ці-то агульнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў абтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў абтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Мы спашлемся на кнігу, якая была абулікаваная якраз перад канфэрэнцыяй ў Адис-Абебе і аўтарам якой зъяўляецца прэзыдэнт Ганы Нкрума. У гэтай кнізе Нкрума прапанаваў неадкладна пачаць стварэнне Злучаных Штатаў Афрыкі. Між тым, канфэрэнцыя пака-

зіла, што жаданьне Нкрумы правесці наўежаныя мерапрыемствы не падзяляюць усе іншыя краінкі афрыканскіх краінаў. Нкрума гэта разумеў і паказаў сябе рэальным палітыкам, згадаўшыся з думкай бальшыні ўдзельнікаў канфэрэнцыі.

Афрыканскія лідэры, якія выпрацавалі Хартыю, задаволіліся тым, што акрэслілі і зацвердзілі прынцыпы адзінства, прынцыпі сунаванія краінай без умяшанія ўва ўнутраныя спрабы адна народу адрозніваць іміненне да адзінства на чорным контыненте?

Система граніцаў, атрыманая ў спадчыну афрыканскім народамі ад эпохи калоніялізму, падзяляе афрыканскі кантынэнт на асобныя палітычныя адзінкі. Тэста пры гэтым сказаць, што гэты падзел мае мала агульнага з этнічнымі і мовнымі адрознінамі. Яны пачуць важнейшае тое, што сацыяльнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў абтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў абтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Мы спашлемся на кнігу, якая была абулікаваная якраз перад канфэрэнцыяй ў Адис-Абебе і аўтарам якой зъяўляецца прэзыдэнт Ганы Нкрума. У гэтай кнізе Нкрума прапанаваў неадкладна пачаць стварэнне Злучаных Штатаў Афрыкі. Між тым, канфэрэнцыя пака-

зіла, што жаданьне Нкрумы правесці наўежаныя мерапрыемствы не падзяляюць усе іншыя краінкі афрыканскіх краінаў. Нкрума гэта разумеў і паказаў сябе рэальным палітыкам, згадаўшыся з думкай бальшыні ўдзельнікаў канфэрэнцыі.

Але вось, выяўляеца, што як раз цяперашнія моладзіві асабліва съхільная да непажаданых партыі ўзялізінні, ці-то з боку рэлігіі і нацыяналізму, ці-то фармалізму ў жывапісе, ці-то агульнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў обтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў обтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Мы спашлемся на кнігу, якая была абулікаваная якраз перад канфэрэнцыяй ў Адис-Абебе і аўтарам якой зъяўляецца прэзыдэнт Ганы Нкрума. У гэтай кнізе Нкрума прапанаваў неадкладна пачаць стварэнне Злучаных Штатаў Афрыкі. Між тым, канфэрэнцыя пака-

зіла, што жаданьне Нкрумы правесці наўежаныя мерапрыемствы не падзяляюць усе іншыя краінкі афрыканскіх краінаў. Нкрума гэта разумеў і паказаў сябе рэальным палітыкам, згадаўшыся з думкай бальшыні ўдзельнікаў канфэрэнцыі.

Але вось, выяўляеца, што як раз цяперашнія моладзіві асабліва съхільная да непажаданых партыі ўзялізінні, ці-то з боку рэлігіі і нацыяналізму, ці-то фармалізму ў жывапісе, ці-то агульнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў обтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў обтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Мы спашлемся на кнігу, якая была абулікаваная якраз перад канфэрэнцыяй ў Адис-Абебе і аўтарам якой зъяўляецца прэзыдэнт Ганы Нкрума. У гэтай кнізе Нкрума прапанаваў неадкладна пачаць стварэнне Злучаных Штатаў Афрыкі. Між тым, канфэрэнцыя пака-

зіла, што жаданьне Нкрумы правесці наўежаныя мерапрыемствы не падзяляюць усе іншыя краінкі афрыканскіх краінаў. Нкрума гэта разумеў і паказаў сябе рэальным палітыкам, згадаўшыся з думкай бальшыні ўдзельнікаў канфэрэнцыі.

Але вось, выяўляеца, што як раз цяперашнія моладзіві асабліва съхільная да непажаданых партыі ўзялізінні, ці-то з боку рэлігіі і нацыяналізму, ці-то фармалізму ў жывапісе, ці-то агульнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў обтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў обтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Мы спашлемся на кнігу, якая была абулікаваная якраз перад канфэрэнцыяй ў Адис-Абебе і аўтарам якой зъяўляецца прэзыдэнт Ганы Нкрума. У гэтай кнізе Нкрума прапанаваў неадкладна пачаць стварэнне Злучаных Штатаў Афрыкі. Між тым, канфэрэнцыя пака-

Афрыка об'ядноўваецца

Нядыёна ў Адис-Абебе закончылася канфэрэнцыя краінкоў 30-цёх афрыканскіх дзяржаваў, на якой было падпісане пагадненне аб стварэнні арганізацыі афрыканскага адзінства. Імкненне мільёнаў афрыканцаў да дасягнення нейкай формы адзінства знайшло рабочыя падтрымкі ў новай Афрыканскай Хартыі. Чым тлумачыцца гэтае?

Система граніцаў, атрыманая ў спадчыну афрыканскім народамі ад эпохи калоніялізму, падзяляе афрыканскі кантынэнт на асобныя палітычныя адзінкі. Тэста пры гэтым сказаць, што гэты падзел мае мала агульнага з этнічнымі і мовнымі адрознінамі. Яны пачуць важнейшае тое, што сацыяльнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў обтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў обтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс, які дае падставу спадзяванца, што Афрыканская Хартыя становіцца асновай адзінства афрыканскіх краінаў, а нарынкай новых разыходжанні.

Але вось, выяўляеца, што як раз цяперашнія моладзіві асабліва съхільная да непажаданых партыі ўзялізінні, ці-то з боку рэлігіі і нацыяналізму, ці-то фармалізму ў жывапісе, ці-то агульнае і эканамічнае развіццё Афрыкі і той тэмп, якім афрыканскія народы ханчэлі-б ісці да гэтага разъвіцця, могуць быць дасягнутыя толькі ў тым выпадку, калі энэргія і ресурсы афрыканскіх народаў будуть узяты на пытаны ў обтым, ці патрэбнае аўдзінанне — імям. У наяўніцца толькі значныя разыходжанні ў пытаны ў обтадах і тэмпах, якімі гэта можа быць дасягнута. Новы афрыканскі Хартыя — гэта кампраміс

Кніапіс

Новая беларуская книга пра савецкія лягеры

АД РЭДАКЦЫІ: Мы інфармавалі ўжо нашых чытчачоў як аб выхадзе, так і аб зьмесце вельмі цікавай кнігі а. Язэпа Германовіча «Кітай-Сібір-Масква». Ніжэй змяшчаем шырэйшую рэцензію д-ра Ст. Станкевіча на гэту кнігу.

*

Перад намі нядайна выдадзеная ў Мюнхэне кніга а. Язэпа Германовіча «Кітай-Сібір-Масква». Гэта ўспаміны аб савецкіх лягерах прымусове працы, вязнем якіх на праці звязаны піщёх год — ад канца 1948 да пачатку 1951 году — быў сам аўтар.

Беларускі катализкі саветар — айцэн Язэп Германовіч — ён-жа ў ведамы бе-ларускі пісьменнік Вінцук Адважны: аўтар шматлікіх вершаў, апавяданняў і большых празічных твораў, што друкаваліся перад Першай Сусветнай Вайной у Захадній Беларусі — у віленскіх беларускіх часопісах і асобнымі выданнямі. Найважнейшым ягоным літаратурным творам была вялікая аповесць «Хлапец», выдадзеная таксама ў Вільні перад апошнім вайной. Ягоны творы на этым жыцці ўзыходзялі беларускага сялянства, насычаныя шчырым беларускім патрэтызмам, пісаныя савецкай народнай мовай і часта захварбаваныя здаровым сялянскім гумарам, цешыліся заслужанай папулярнасцю сроду чытчоў Заходніх Беларусі.

Язэп Германовіч належыць да каталікага рэлігійнага закону Марыяны. Беларускі саветары — законікі гэтага ордэну мелі свой кляштар у Друі, у паўночнай Віленшчыне, дзе ў праводзілі плодную рэлігійную і нацыянальную дзейнасць. Там-же пераважна прарабатаў і працаў аўтар Язэпа Германовіча. Але адміністрацыйны ў духуўні ўлады даваенай Польшчы, незадаволенымі з беларускага харарактару дзейнасці друйскіх Марыянаў, рабілі ім усікі перашкоды ўлучна з высыленнем іх у адміністрацыйным парадку перад самай вайной з Друі. Гэта ў свой час нарабіла шмат шуму і правільна было расцэнкована, як адзін з найвызярчайшых актў варожае палітыкі ў дачыненіі да Беларусі. Такія варожыя дачыненіі Паліакаў сталіся аднай з прычынай, што якіх перад успомненым высыленіем значная колькасць беларускіх Марыянаў быўла змушаная пакінуць Беларусь і падацца ў далёкую Манджурию на місіянскую дзейнасць. У іхнім ліку быў і Язэп Германовіч, які ад 1932 году да самага свайго арышту ў Кітайскім камуністычным 22 сінегані 1948 году (з некаторымі перарывамі) жыў і працаў у сталіцы Манджурыі — Харбіне.

Калі Манджурыя апынулася пад уладай кітайскіх камуністічных, Язэп Германовіч разам з іншымі беларускімі саветарамі быў імі арыштованы ў дзень Калідаў — 25 сінегані 1948 году перададзены ў Савецкі Саюз. Уся група арыштованых у колькасці піщёх саветароў і некалькіх цывільных была, як даведаўся з успамінам, прададзеная ў Савецкі Саюзу. Апошні, пасьля піцімесячнага съледства, звязанаваў іх у шпіенскай дзейнасці ў завочні за судзіў на 25 год лягера кожнага. Свае

пакараныне Язэп Германовіч адбываў у кай асадзе. У сваіх успамінах, як ужо розных лягерах състэмы «Ангар-Лагу» ўспаміналася, аўтар на толькі апісвае ўсходні Сібіры. Ужо пасля съмерці Сталіна, калі лягеры рэжым і налагу савецкі тэрор трохі злагодзіліся, Язэп Германовіч з прычыны хваробы быў у сваіх ўспамінах такім парадкам могуць служыць каштоўным матэрыялам для навуковых даследаванняў. Дзеля прыкладу прыціпуем тут ягона і налагу ў савецкіх турмах і лягерах, Язэп Германовіч з прычыны хваробы быў у Польшчу. Адтуль зусім легальная, яму ўдалося ў лістападзе 1959 году выехаць у Рым. Трапіўшы ў вольны Захад, Язэп Германовіч імістася на стала. Не звязаючы на 72 гады веку пакуты ў савецкіх турмах і лягерах, Язэп Германовіч яшчэ поўны сілы і не пакідае сваей саветарскай і літаратурнай дзейнасці.

Срод вялікага мноства мэмуарнай літаратуры аб савецкіх турмах і лягерах, напісанай бытых іхнімі вязнінамі, якімі пашчасціліся потым аптыніца ў вольным савецце, успаміны Язэпа Германовіча «Кітай-Сібір-Масква», вырозніваючыя вельмі дадатнія. Аўтар гэтых успамінаў, здольны пісьменнік і ўнікліз абсэрватар жыцця, патрапіў пад глядзець і ў простай, але савецкай народнай мове зафіксаваць мноства цікавых момэнтаў з лягernага і турэмнага жыцця ў Саветах. Рэалістычна і прайдзіва ён адлюстраваў цяжкія перажываныні бязвінных ахвяраў гэтак званай «самыя слічныя і справядлівасці», съкіраванай на павольнае фізычнае нішчэнне непатрэбных для рэжыму людзей і на поўнае патаптаныне іхнае людзкое годнасці. Ня ў прыклад шматлікім аўтарам мэмуарнае літаратуры, Язэп Германовіч перадае ў сваіх успамінах на толькі маменты лягernага жыцця, што датычылі яго асабістасці, аднаўляе на толькі эпізоды і факты, што найвызярчы захаваліся ў ягонай памяці. З кнігі відаць, што аўтар ад самага пачатку сігнаваў звязанаваніем глыбака цікавіўся савецкім лягерам і іхнімі жыхарямі, състматычна зъбіраў патрэбныя матэрыялы і дадзеныя, аналізаў іх і старання зафіксаваў у памяці, каб поўным, дачакаўшыся волі, у прыход якой увесь час верыў, пераліць усё гэта на паперу і зрабіць даступным для іншых. Таму на 292 бачынах сваіх успамінаў ён змог даць вельмі багаты і прайдзіві абраз савецкага лягernага жыцця.

Чытаючы ўспаміны Язэпа Германовіча, адрэзу прыходзіць на памяць саветы яшчэ твор савецкага пісьменніка, такога-ж самага нядайнага лягernika, Аляксандра Салжаніціна пад назовам «Адзін дзень жыцця Івана Дзянісавіча», які, дзеля мэтай вонкавае пропаганды, апрабавала сваім аўтарытатам ЦК КПСС і дазволіла выпусціць у савет. Салжаніцін даў у сваіх творы эпізод звязанавага штодзённага жыцця савецкага лягера, амбежаваны часам да ўсяго аднаго дня, што надае ягонай аповесці характар панарамы, якая засяроджвае цэлае мноства дэталяў гэтага жыцця нявінна засуджаных людзей. Апавядальна і дылягітчна форма, а таксама рэалістычны паказ гэтага жыцця надаюць аповесці Салжаніціна характар літаратурнага твору.

Успаміны Германовіча да якіх-нібудзі літаратурна-мастацкага твору зусім не прэтэндуюць. Гэта твор чиста мэмуарнага характару, хадзіць і падае многія эпізоды і апісаныні ў літаратурна-мастац-

тваў, што ўжо быў апісаны і цяжкімі аўторытатыўнымі.

— Дзядзька Лукаш, павошта ўсё гэта ты мне расказваеш? Я-ж гэта ўсё перажыў на сваёй скуры.

У вачох Лукаша забліччэлі сълёзы крываў. Ён-жа прызываіцца раіца перш-наперш з жонкай, пасылья з разумным суседам, урэшце з солтысам. Адзін рады ён на прызнаваў — калі хадзіла аб зямлю і як яе зъліваюць потам. Гэта ён ведаў. У гэтым ён быў амаль агроном.

І вось цяпер ён хаче «выспавядца» — тымболыші сваёй мовай — расказаць сваю трагедыю. Каму-ж ён яе раскажа?

— Пазнанскай «прычыне», якога ён я любіць?

Мне сталася прыкра. Я перамог сваю стомленасць і кажу:

— Што-ж, Лукаш, гавары далей.

— Вам гэта можа будна, але мне гаротна. У цягніку-цялятніку памерла мае Зоська. Тры дні мы на прызнаваліся: думалі дадзем — пахаваем. Усё-ж, як нам давалі гнілую рыбу ў брудную воду, нехта сказаў энкавэдистам, што ў вагоне ёсьць труп. Зрабілі рэвізію, знайшли 1... Зоську забралі. Ня ведаю на якой станцыі гэта здарылася, ня ведаю, дзе мая Зоська пахаваная і ці пахаваная наагул.

Завізьлі нас у сібірскі калгас і «давай, давай, выкальвай!...

Цяжка было, але нам на прывыкаць. Канчаю, панок. Прабаче, ізноў забыўся. Таварыш Сталін выдаў гамнэстю...

Раптам у нашую размову зълева ўрываецца Ўкраінец ды

кажак:

— Ніякаю амнэстю, а гімнэстю.

Драматычнасць настрою злагаднела. Дружна расьсміяліся. Такія прыпадковы «каррон мот» шмат памагае. Гэтах мотаў пазыней было шмат пад Монітэ Касыню.

Але дзядзька Лукаш не задаволіўся сваёй споведзяй. Ён хоча дакалупацца да сэнсу гэтага, што мае сянняня здарыцца.

А я сам на бачу пераканальнага сэнсу, бо з тэгэрэнскіх спрэваздачаў (хача і замаскаваных) бачу, што нас прадаюць гуртам і ў дэтаі.

чыста выйграў: ён дастане нармальную кару ад 10 да 25 гадоў.

— А калі ён не прызнаецца, дык съледчы павінен яму «памагчы» прызначацца.

А ў гэтым кірунку яны маюць вырабленую практику, якой няявінных даводзяць да таго, каб паслушна прызначацца да віны.

— А калі-б то ператрываў усю савецкую інквізыцыю і на прызнаеся, дык суд або «ОСО» («Особое Совещание») і так яго пакарае, а можа навет авбайстрыць кару за ўпартасць» (бач. 22).

Прысвятачныя нямала ўвагі спэцыялістам на савецкай категорыі людзей як сядрод звязанавеных, гэтак і вольных пад мянишакай «блізкіх» — гэтamu тыповому прадукту савецкага състэмам, аўтар не паўстрымоўваецца, каб тут-жак не зрабіць і трапнага агульнага высанаву:

— «Прыглодаючыя да блізкіх, сама напрошваеца думка, што ўвесь са-

вецкі лад — партыя, урад, дзяржава і ўвесі Саюз — гэта чысты «блізкі»; гэта заваяванае й расплюнаванае права да ўсякай няправды, гвалту, самавольства, бясправя ѹ самахвальства» (б. 104).

Многія апісаныні раскрываюць глыбокі бясьчастлівых і няявінных людзей, што сталіся ахвярамі савецкіх бязлігаснасці. Пры чытанні такіх апісанняў мімаволі напрашваюцца сълёзы. Вось, прыкладам, аўтар перадае змест лісту малой Аньюты з Беларусі, якія яна напісала свайму зъянівленаму бацьку Бядулевічу:

— «Пішу я табе, твая дачка Аньюты, а мене дзесць мінула. А я сама — першая вучуся ў школе. А мама дыктавала, а я, тата, не бядуй, мы праждыўём, бо ў нас ёсьць падсвінкі і тры курачкі. Таташка, калі ты вернешся? Мы за цябе молімся Богу, а я цябе мала помні. Як цябе бралі, крываці; а мы дўгія плацілі Каруся казала... не таксама... А рэшту цэнзура замазала, але можна было дагадацца, што твой цёткі вывезлі. Калі я чытаў ліст, Бядулевіч плакаў і ўсе прысынілі цынкі ўзьдыхалі, хоць кожны меў досьцікі свайго гора, але ў чужое шыпішала за сэрца» (б. 99).

У ўспамінах асобнае месца адведзене выдатным беларускім рэлігійным і нацыянальным дзеячом Марыяном архімандриту Фабіяну Абрантowічу й архімандриту Андрэю Ціконе, першы з якіх быў закладчыкам харбінскай місіі, а другі арганізатаром беларускага кляштару ў Друі. Абодвух загінулі як савецкія звязанавенія. Зь іншай крыніцы нам ведама, што аўтар успамінаў, будучы ў савецкіх лягерах, атрымаў вестку ѹ аўтара савецкага лягера іншага выдатнага беларускага рэлігійнага дзеяча — ксяндза Адама Станкевіча. Прыходзіцца шкадаваць, што гэта важная вестка на была зафіксавана ў ўспамінах.

Успаміны Язэпа Германовіча шмат выйграюць яшчэ ў тым, што яны пісаныя спакойна й аб'ектыўна. Навет аўтара савецкіх горыў гаворыць, які аўтар паславаў у савецкіх лягерах, атрымаў вестку ѹ аўтара савецкага лягера іншага выдатнага беларускага рэлігійнага дзеяча — ксяндза Адама Станкевіча. Прыходзіцца шкадаваць, што гэта важная вестка на была зафіксавана ў ўспамінах.

«Работа ішла пасавецку, способам «аўтаматызаваным»: значыць, мы самі спакойна й аб'ектыўна. Навет аўтара савецкага лягера, які аўтар паславаў у савецкіх лягерах, атрымаў вестку ѹ аўтара савецкага лягера іншага выдатнага беларускага рэлігійнага дзеяча — ксяндза Адама Станкевіча. Прыходзіцца шкадаваць, што якіх не бывае ўсё ўсё ён быў і ён сам:

— «Работа ішла пасавецку, способам «аўтаматызаваным»: значыць, мы самі спакойна й аб'ектыўна. Навет аўтара савецкага лягера, які аўтар паславаў у савецкіх лягерах, атрымаў вестку ѹ аўтара савецкага лягера іншага выдатнага беларускага рэлігійнага дзеяча — ксяндза Адама Станкевіча. Прыходзіцца шкадаваць, што гэта важная вестка на была зафіксавана ў ўспамінах.

